

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора економічних наук, професора

ЛОГОШІ Романа Васильовича

на дисертацію **КОРНІЙЧУКА Тимофія Андрійовича**

на тему: «**Маркетингові дослідження інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств в процесі відбудови економіки**

України», подану на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань **07 Управління та адміністрування**

за спеціальністю **075 Маркетинг**

Актуальність теми дисертації

Повномасштабна військова агресія росії проти України спричинила суттєві структурні зміни в національній економіці, значні втрати виробничого потенціалу та загострила проблему залучення інвестиційних ресурсів у стратегічно важливі галузі економіки. Особливого значення в цих умовах набуває аграрний сектор, який традиційно забезпечує продовольчу безпеку держави, формує вагомую частку експортних надходжень та є одним із ключових рушіїв економічного відновлення країни. Водночас функціонування сільськогосподарських підприємств відбувається в умовах високої невизначеності, посилення ризиків господарської діяльності, руйнування виробничої та логістичної інфраструктури, дефіциту фінансових ресурсів і зростання потреби у залученні інвестицій для модернізації виробництва та впровадження інноваційних технологій.

За таких умов інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств стає одним із визначальних чинників забезпечення їх конкурентоспроможності, стійкості та здатності до довгострокового розвитку. Однак сучасна практика свідчить, що процеси залучення інвестицій в аграрний сектор України характеризуються недостатньою ефективністю, що обумовлено не лише воєнними та макроекономічними ризиками, а й недосконалістю механізмів інвестиційного планування, недостатнім рівнем використання маркетингових інструментів у процесі формування інвестиційних стратегій та

відсутністю належної координації між суб'єктами інвестиційної діяльності.

Наукові дослідження останніх років засвідчують значний інтерес вітчизняних і зарубіжних учених до проблем оцінювання інвестиційної привабливості підприємств. Разом з тим більшість існуючих підходів базуються переважно на фінансово-економічних показниках та не враховують у достатній мірі маркетингові фактори, ринкову позицію підприємств, особливості інституційного середовища та поведінку потенційних інвесторів. Особливо це стосується аграрної сфери, для якої характерними є сезонність виробництва, тривалі виробничі цикли, висока залежність від природно-кліматичних умов та підвищений рівень ризику.

У контексті післявоєнної відбудови України особливої актуальності набуває необхідність розроблення сучасних підходів до маркетингових досліджень інвестиційної привабливості, формування ефективних механізмів інвестиційного планування та вдосконалення інституційного забезпечення процесів залучення інвестицій. Вирішення зазначених завдань сприятиме підвищенню прозорості інвестиційних процесів, ефективнішому використанню інвестиційних ресурсів та формуванню сприятливого інвестиційного клімату в аграрному секторі економіки.

Актуальність обраної теми також підтверджується тим, що результати дисертаційного дослідження безпосередньо спрямовані на вирішення важливого науково-практичного завдання щодо комплексного обґрунтування теоретико-методичних положень та практичних рекомендацій із підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств в умовах післявоєнного відновлення економіки України.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до актуальних напрямів розвитку маркетингової науки та практики, пов'язаних із формуванням сучасних підходів до забезпечення інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання, розвитку інвестиційної діяльності та підвищення ефективності використання маркетингових інструментів у процесі прийняття інвестиційних рішень. Тому тема дисертації Корнійчука Тимофія Андрійовича є актуальною та

має важливе наукове й практичне значення для розвитку аграрного сектору економіки України.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи дає підстави стверджувати, що автором досягнуто поставленої мети дослідження та вирішено визначені завдання. Здобувачем логічно сформовано структуру роботи, обґрунтовано методологію дослідження, визначено об'єкт і предмет наукового пошуку, що забезпечило цілісність та послідовність викладення матеріалу.

Достовірність отриманих результатів забезпечується використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів дослідження, серед яких історичний метод, контент-аналіз, системний аналіз, факторний аналіз, метод експертних оцінок, економіко-математичне моделювання, статистичний аналіз, ситуаційний аналіз та інші інструменти наукового пізнання.

У першому розділі дисертації автором досліджено теоретико-методологічні засади маркетингових досліджень інвестиційної привабливості підприємств. На особливу увагу заслуговує проведене уточнення сутності категорії «інвестиційна привабливість підприємства», яку автор розглядає як комплексну характеристику ринкової позиції, фінансової стійкості, маркетингової активності та інституційної надійності суб'єкта господарювання. (с. 19-54). Також у роботі систематизовано наукові підходи до маркетингових досліджень та розкрито їх роль у процесі формування інвестиційних рішень (с. 19-42).

У другому розділі здійснено ґрунтовне дослідження сучасного стану інвестиційної діяльності в аграрному секторі України (с. 78-114). Автором проведено аналіз організаційної структури управління інвестиційною діяльністю національної економіки, досліджено вплив воєнних факторів на інвестиційну активність сільськогосподарських підприємств та здійснено експертну оцінку інвестиційної привабливості галузі сільського господарства України (с. 114-128).

Особливу цінність становлять результати експертних опитувань та анкетування представників аграрного бізнесу, які дозволили виявити ключові бар'єри залучення інвестицій та оцінити ефективність існуючих механізмів державної підтримки.

Третій розділ дисертації присвячено розробленню практичних рекомендацій щодо підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств. У ньому обґрунтовано доцільність формування Банку залучення інвестицій як спеціалізованого інституційного органу координації інвестиційної діяльності, розроблено методику підвищення інвестиційної привабливості підприємств при інвестиційному плануванні та сформовано організаційно-економічний механізм інвестиційного планування (с. 132-186).

Обґрунтованість висновків підтверджується широкою інформаційною базою дослідження, яка включає нормативно-правові акти України, статистичні матеріали Державної служби статистики України, дані Міністерства аграрної політики та продовольства України, Національного банку України, матеріали міжнародних організацій, результати власних маркетингових досліджень автора, експертних опитувань та анкетування представників аграрного сектору.

Отже, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації Корнійчука Тимофія Андрійовича, є достатньо обґрунтованими, логічно пов'язаними між собою та підтвердженими результатами проведених теоретичних і прикладних досліджень.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

До найбільш важливих наукових положень, висновків і рекомендацій, які характеризуються науковою новизною та практичною цінністю, на думку офіційного опонента, належать такі:

- удосконалено методичний підхід до визначення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств шляхом інтеграції фінансово-економічних, маркетингових, інституційних та управлінських

характеристик у єдину систему оцінювання, що, на відміну від існуючих підходів, дозволяє комплексно враховувати вплив ринкового середовища, конкурентних позицій підприємства та особливостей функціонування аграрного сектору в умовах післявоєнної відбудови економіки (с. 54-75);

– удосконалено науково-методичні засади інвестиційного планування на підприємстві шляхом розроблення методики підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств, яка передбачає послідовне поєднання результатів маркетингових досліджень із процесами формування інвестиційної політики, вибору джерел фінансування та оцінювання ефективності інвестиційних рішень (с. 152-174);

– удосконалено організаційний підхід до координації процесів залучення інвестицій шляхом обґрунтування концепції Банку залучення інвестицій як спеціалізованої інституційної структури, діяльність якої спрямована на консолідацію функцій щодо пошуку, супроводу та координації інвестиційних проєктів, що дозволяє підвищити ефективність взаємодії між державними органами, інвесторами та суб'єктами аграрного підприємництва (с. 132-152);

– удосконалено організаційно-економічний механізм інвестиційного планування сільськогосподарських підприємств шляхом визначення його структурних елементів, функціональних взаємозв'язків та інструментів реалізації, що забезпечує підвищення обґрунтованості управлінських рішень щодо залучення та використання інвестиційних ресурсів в умовах високої невизначеності зовнішнього середовища (174-186);

– набули подальшого розвитку теоретико-методологічні засади маркетингових досліджень інвестиційної діяльності, зокрема в частині уточнення змісту та функцій маркетингових досліджень як інструменту інформаційно-аналітичного забезпечення процесів оцінювання та формування інвестиційної привабливості підприємств (с. 19-42);

– набуло подальшого розвитку трактування категорії «інвестиційна привабливість підприємства», яку запропоновано розглядати не лише як фінансово-економічну характеристику суб'єкта господарювання, а як

комплексну систему оцінювання його ринкових, маркетингових, фінансових та інституційних переваг, що формують сприйняття підприємства потенційними інвесторами (с. 54-75);

– дістали подальшого розвитку методичні підходи до дослідження інвестиційної привабливості аграрного сектору України, які ґрунтуються на використанні експертних оцінок, анкетування представників сільськогосподарських підприємств та системному аналізі факторів інвестиційного середовища, що дозволило виявити основні бар'єри залучення інвестицій в умовах війни та післявоєнних трансформацій (с. 114-128);

– набули подальшого розвитку підходи до формування інституційного забезпечення інвестиційної діяльності, що дало можливість виявити дублювання функцій окремих органів державної влади та запропонувати напрями підвищення ефективності державного регулювання процесів залучення інвестицій (с. 78-100).

Наведені результати свідчать про наявність у дисертаційній роботі достатнього рівня наукової новизни та дозволяють зробити висновок про успішне вирішення автором важливого науково-прикладного завдання щодо вдосконалення теоретико-методичних засад і практичних інструментів формування інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств в умовах відбудови економіки України.

Практичне значення та впровадження результатів дослідження

Практична цінність дисертаційного дослідження полягає у розробленні комплексу рекомендацій та методичних підходів, спрямованих на підвищення інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств, удосконалення процесів інвестиційного планування та розвитку інституційного забезпечення інвестиційної діяльності.

Наукові результати дисертації мають прикладний характер та можуть бути використані органами державної влади, органами місцевого самоврядування, профільними міністерствами, інвестиційними установами, аграрними

підприємствами та громадськими організаціями під час формування інвестиційної політики, розроблення програм післявоєнного відновлення аграрного сектору та вдосконалення механізмів залучення інвестицій. Особливу практичну значущість мають: запропонована модель Банку залучення інвестицій як інституційного інструменту координації процесів пошуку, супроводу та реалізації інвестиційних проєктів; методика підвищення інвестиційної привабливості підприємства при інвестиційному плануванні, яка може бути використана керівниками та фахівцями аграрних підприємств під час розроблення інвестиційних програм та стратегій розвитку; організаційно-економічний механізм інвестиційного планування, який дозволяє забезпечити системність процесу прийняття інвестиційних рішень та підвищити результативність використання інвестиційних ресурсів; результати проведених експертних опитувань, які можуть бути використані для вдосконалення державної політики підтримки інвестиційної діяльності в аграрному секторі та формування сприятливого інвестиційного клімату.

Практична значущість отриманих результатів також полягає у їх використанні в освітньому процесі закладів вищої освіти під час викладання дисциплін «Маркетинг», «Маркетинговий аудит», «Аграрний маркетинг», а також при підготовці навчально-методичних матеріалів та проведенні подальших наукових досліджень, також підтверджується актом впровадження результатів дисертації у ТОВ «БІЗНЕС АГРО ПОДІЛЛЯ».

Повнота викладення наукових положень, матеріалів, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні положення дисертації знайшли відображення у 12 наукових працях, з яких 4 статі у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 2 монографії та 6 тез наукових доповідей.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Проведеним ретельним вивченням дисертації, а також опрацюванням

наукових публікацій, у яких висвітлено основні результати дисертаційного дослідження Т.А. Корнійчука не встановлено порушень академічної доброчесності. Представлена дисертація є самостійною й оригінальною працею. Теоретичні положення та розробки в межах дослідження, зокрема, ті, що характеризують його наукову новизну та практичне значення результатів, отримано автором особисто. Посилання на інформаційні та літературні джерела, що наводяться у дисертації, оформлено належним чином.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивно оцінюючи науковий рівень, актуальність, теоретичну та практичну значущість дисертаційної роботи Корнійчука Тимофія Андрійовича, вважаємо за доцільне звернути увагу на окремі положення, які мають дискусійний характер.

1. У роботі значну увагу приділено аналізу результатів експертного оцінювання інвестиційної привабливості аграрного сектору України, а також узагальненню результатів анкетного опитування представників сільськогосподарських підприємств (розділ 2.3). Водночас такий метод дослідження вимагає більш детального обґрунтування репрезентативності сформованої експертної вибірки, зокрема щодо галузевої структури експертів, регіонального представництва та критеріїв їх відбору. Це дозволило б підвищити рівень аргументованості отриманих висновків та розширити можливості екстраполяції результатів на всю сукупність суб'єктів аграрного сектору.

2. У підрозділі 3.1 автором обґрунтовано доцільність створення Банку залучення інвестицій як інституційного інструменту координації інвестиційних процесів. Запропонований підхід є цікавим та актуальним, однак робота містить недостатню деталізацію механізмів фінансування діяльності такої структури, джерел формування її ресурсної бази та порядку взаємодії із вже існуючими державними й недержавними інституціями підтримки інвестиційної діяльності. На нашу думку, додаткове опрацювання зазначених аспектів посилило б практичну цінність запропонованого рішення.

3. При дослідженні організаційної структури управління інвестиційною діяльністю національної економіки, автором виявлено наявність дублювання функцій між окремими державними органами та установами. Разом з тим окремі висновки щодо ефективності функціонування інституційного механізму залучення інвестицій мають переважно якісний характер. Доцільним було б доповнити проведений аналіз кількісними оцінками ефективності діяльності відповідних органів або показниками результативності реалізації державних програм підтримки інвестиційної діяльності.

4. У роботі значна увага приділяється впливу воєнних ризиків на інвестиційну привабливість сільськогосподарських підприємств та перспективам післявоєнного відновлення аграрного сектору. Водночас запропонована методика підвищення інвестиційної привабливості підприємства при інвестиційному плануванні могла б бути посилена включенням сценарного підходу до оцінювання ризиків залежно від можливих варіантів розвитку безпекової, політичної та макроекономічної ситуації в Україні. Це надало б розробленій методиці більшої адаптивності до умов невизначеності.

5. У дисертації обґрунтовано необхідність врахування маркетингових чинників під час оцінювання інвестиційної привабливості підприємств. Разом з тим доцільним було б більш детально розкрити механізм інтеграції окремих маркетингових показників (брендової цінності, репутаційного капіталу, рівня клієнтської лояльності, цифрової присутності підприємства тощо) до системи оцінювання інвестиційної привабливості. Це дозволило б підвищити рівень формалізації запропонованого підходу та спростити його практичне застосування.

6. Під час розроблення організаційно-економічного механізму інвестиційного планування автор використовує інструменти економіко-математичного моделювання. Однак дисертація містить обмежену кількість прикладів практичної апробації запропонованого механізму на конкретних сільськогосподарських підприємствах різних організаційно-правових форм та масштабів діяльності. Розширення емпіричної бази дослідження сприяло б

посиленню доказовості одержаних результатів та підтвердженню універсальності запропонованих рекомендацій.

Водночас зазначені недоліки не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Наведені дискусійні положення та зауваження мають переважно рекомендаційний характер, не знижують наукової цінності отриманих результатів і не впливають на загальний висновок щодо актуальності, наукової новизни, практичної значущості та завершеності дисертаційної роботи.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація виконана на належному фаховому рівні, її зміст повністю розкриває тему та відповідає профілю спеціальності 075 Маркетинг. Дисертація має традиційну структуру: анотація, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки. Дисертація оформлена згідно вимог наказу МОН України «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами). Робота виконана у науковому стилі, її зміст викладено у чіткій логічній послідовності.

Загальний висновок

Дисертація Корнійчука Тимофія Андрійовича є кваліфікаційною науковою працею, яку виконано самостійно на актуальну тему. Вона має завершений характер, відзначається науковою новизною і практичною спрямованістю. Тема дисертації відповідає спеціальності 075 «Маркетинг». Основні результати дослідження з достатньою повнотою відображено в опублікованих автором працях.

Враховуючи актуальність, наукову новизну, а також важливість та достовірність одержаних наукових результатів, дисертація Корнійчука Тимофія Андрійовича на тему: «Маркетингові дослідження інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств в процесі відбудови економіки України» є завершеним самостійним науковим дослідженням та відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової

спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктор філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 07 «Управління та адміністрування» зі спеціальності 075 «Маркетинг».

Офіційний опонент:

завідувач кафедри аграрного

менеджменту та маркетингу

Вінницького національного

аграрного університету,

доктор економічних наук, професор

Роман ЛОГОША